

Asker 20/9/99

"SPETS-GÅRN" og "GRUSTAKET" i VIKA har **SJEL**

En blir sørgmodig og aldri så lite oppgitt når en finner særs lite, ja nesten ingenting igjen i – "den lykklige gatan"- Grustaket, sett med "barneårsøyne"!

De triste nyhetene fra Malvikbladet fra vår "LYCKLIGA GATAN", som undertegnede synes er usedvanlig dramatisk, og det en vil kalle grotesk, og kan kanskje sammenliknes med det en ser i dagens Kosovo: "Spetsgården smadret" I underteksten finner en at den ærverdige bygning skal brukes, misbrukes, som røykdykkerøvelsesobjekt. Dette er vel et politisk vedtak eller hva? At politikerne i sin tid gikk til det skritt å rasere en historisk "bydel" i Vika som inneholder så store verdier, er vel for de aller fleste, tror jeg, **UBEGRIPELIG**.

Øvelse gjør mestere, kjære brannsjef, men noe mer fantasi innenfor dette aspekt, vet vi finnes. Neste bilde i nyhetene er, der det vitterlig står: "- **Siste dag for et av de gamle tradisjonsrike byggene i Hommelvik**". SANT SÅ SANT – tradisjonsrike bygg, og et tradisjonsrikt miljø med **sjel** er borte for godt, - ved hjelp av en gravemaskin, - ja som egentlig har som mål å bli brukt til det motsatte. **Tradisjon betyr overlevering eller nedarvet skikk---**!

En kan se på bildet (i avisa), før huset er **helt** smadret, at vinduet til Jodda og Jakob står enda på gløtt, noe symbolikk i det (?), og at det kaller på god gammeldags "snikkar-gledje", med utskåret utvendig hanebjelke og ås-ender. Jeg kan huske at gamle Gustav var stolt over denne fine detaljen på huset sitt --!

Det var liv i Grustaket fra morgen til kveld, fra det "tuta" på Bruket kl 07.00 til sola gikk ned over Skatvalslandet i vest.

Bortsett fra grus i vegen, besto Grustaket av mange heimer, store og små, Samvirkelaget (eller "**Freninga**" som den ble kalt), og ellers fant man "**Meiriet**", "**Güntergården**" og "**Doktergårn**". Samvirkelagets gårder hadde formelle navn "Moan E" og "Moan F". Den ene gården hadde en rødfarge og en flott arkitektonisk form, og den vinklet seg fra riksveg 50 og opp "Freningsbakken" mot vår vakre skole, som heldigvis fortsatt får stå i fred (!!), og vår kjære kirke.

På "Hjørnet" mellom riksvei 50 og "Freningsbakken", var den flotte tårnbygningen med flaggstang, som også ble brukt som en slags musikkpaviljong ved spesielle anledninger, som 17. mai og lignende. Denne bygningen hadde flere funksjoner innen samvirkelaget. Her var lager, kontorer, fiskehandel, manufaktur og kolonial.

Den andre bygningen var hvit og hadde bakeri/konditori, brødbutikk, frukt -butikk, kjøttforretning, kjøtt -pøsemaker -virksomhet, frisersalong og kafévirksomhet. Ellers hadde denne bygning leiligheter som huset folk, vesentlig de som var knyttet til Samvirkelaget. (- *du kan skimte begge disse gårder på det tilsendte "skjelleri"*)

Andre hus i Grustaket, bortsett fra heimer, var Meiriet, Losjen og Doktorgården. I **Doktorgården** residerte Dr. Runde med både kontor og familieleilighet. Den inneholdt også kommunale kontorer.

I den nevnte **Güntergården**, bodde familien Günter/Julsrud, og her residerte også blikkenslager Undhjem, Café- virksomhet, telefonsentral, og "Henny's frukt og tobakk". Imidlertid overtok kommunen gården til forskjellig kontor - bruk, blant annet var likningskontoret der.

(En kan nevne som en "noe morsom kuriositet", at under den store brannen i Güntergården, var det to ivrige herrer som satte alt inn på å redde unna "verdier" under brannen, hogg seg inn i likningskontoret og reddet unna blant annet unna en meget verdifull bokholderimaskin, og all røyken og "styret", fikk de samme herrer med seg alle skattekortene, og syntes selvsagt at de hadde gjort en fabelaktig bragd. Og kommunen belønnet de samme herrer, -- ja tenk kr 100.- på hver!!)

I enden av "den lyckliga gatan" lå den prektige flotte "**Bykvist – gården**", som "huset" familien Bykvist, som hadde 5 barn som alle som en var aktive turnere. Ellers bodde der to av våre kjære "vognmenn" i Vika, Adolf og Ludvig Bykvist. Som naboer i samme gård, bodde Tulla og John Sæther, som hadde to døtre, Kari og Reidun, som må huskes som et hjem med et alltid velkommen!

Et apropos må her nevnes, at de som bodde i enden av Grustaket mot Løfta, gjerne kalte seg "Løftinga", men som vi i mange sammenheng, særlig når "Mojælingen" skulle "krige" mot Grustaket, så på "Løftinga" som en god alliert!!!

Som sagt lå heimene tett i tett, og i den brune **Hestnes-gården** residerte fru Hestnes. Hun var enke etter Skredder Hestnes, som var en "frisksporter" etter sigende, eller som vi i dag kaller

"jogger", noe som undertegnede ble fortalt i Minneapolis, og ikke nok med det, han ordnet også turnstang for sine "stakkars" svenner, som måtte strekke seg i ny og ne etter å ha sittet med bena i kors i lange tider--! Dette ble fortalt av en 87 år gammel pensjonert skredder opprinnelig fra Rissa.

Jeg kan selv huske skredderverkstedet til Hestnes, da vi som guttunger fikk trådsneller av skredderen som selvsagt skulle brukes til å blåse såpebobler med--! I samme hus bodde enkefru Mære og den vakre datter "Ellen med flettene", som senere ble gift med vår alles kjære Rulle Moan. Her var det have med bær av alle slag og ikke å forglemme rabarbra som fru Hestnes gledet seg over å kunne gi oss som ikke hadde noen have. Dette huset kunne heller ikke få lov til å eksistere lengre!!

Det neste hus vis a vis, var altså "**Freninga**", det hvite som beskrevet ovenfor.

Men naboen til Hestnes, også vis a vis Freninga har vi "**Spetsgårn**", som alltid i vår erindring er en heim full av folk (*- kan sees på det samme skjelleri nevnt ovenfor og er hvit, til høyre*). Her var i sin tid 2 familier Spets: Ida og Gustav med stor ugeflokk på 7, Eilif, Per, Rolf, Eva Marte, Ivar, Signe og Idar, og den som tok imot alle disse naboungene var "Jordmor – Emma", og alle ble født og vokste opp i "Spetsgårn" Grustaket. Det var på den tiden alminnelig med hjemmefødsler!

I den samme gården bodde også Oskar Spets med sin Ragna og 3 sønner, Einar, Henrik og Rikard, men etter å ha bygd seg eget hus fikk familien en pikelill, kanskje en attpåklatt!!

En tredje familie som flyttet inn i "gårn" var familien Røsten som fikk flere barn, men øverst på "kvisten" i tredje etasje, bodde i mange år den snilde Jodda og sønnrn Jakob, som begge ble det vi sier "opp i åra", så det var nok stritt å gå i trappene kan tenkes. Jeg mener å huske at den siste trappa opp til Jodda, var nokså bratt. En annen som leide rom i "Spetsgårn", var en som ikke hadde barn, men var gift med sin Magnhild, var en artig kar som ble kalt for "Egg- Ola", uvisst av hvilken grunn.

Disse familier var noen prektige folk, som preget miljøet på en god måte, og de hadde alltid tid for deg, og hvor du alltid var velkommen. Ja du følte en varme som strømmet mot deg!! En kan, tror jeg, skrive flere bøker om denne perioden i våre barneår i og omkring Grustaket som nå i disse dager mister sitt 20-de hus--!

"**Freninga**", det hvite store hus, hadde som nevnt også sine beboere: Bestyrer Ole Saltnesand og fru Karen. De hadde en datter Gurine som døde i meget ung alder etter å ha tatt artium.

Ellers bodde kontorsjefen ved samvirkelaget John Jacobsen og fru Bjørnhild og deres to barn Målfrid og John Olav. Det hadde seg slik når en av ungene var syke, var det ofte å høre at kjære og snilde Bjørnhild måtte komme og trøste. Hun kom alltid, og da vanket det også en sjokoladebit som vi visste hun hadde med seg---! Gode naboer!!

Reidar og Turid Brandslet som også viste seg som noen elskelige naboer, og barna deres Inger Johanne (Inger- Anne) og Asbjørn. Turid hadde frisør- salon, som også hadde stort fint skilt som var slått opp på "Freninga"s vegg sammen med "Jordmor – Emma"s skilt--!

Bakermester Peter Sletaune hadde også leilighet i samme gård, men som lå over mjøl-lageret og bakeriet. Peter var gift med "Jordmor-Emma" og hadde to barn, Jon og Børge.

Under krigen måtte Emma og Peter avgi den ene stua til skolerom da tyskerne hadde okkupert vår skole, som jo var nabo med Grustaket. En kan se trappa opp til Sletaune – stua på det tidligere

nevnte skjelleri, til venstre. På samme trappa er det tatt et bilde som viser en fin gjeng, Henrik Spets, Kolbjørn Skjetne, Per Spets, Eilif Spets, Børge Sletaune og Rikard Spets, hvor den siste er noe skeptisk til fotografen, som er "Jordmor- Emma". (HHV har ikke bildet tilgjengelig, men vil gjerne ha det. K. Hoff)

På "Freninga" bodde også i sin tid Olaf og og Hanna Ottesen og to barn Sverre og Hilde, og senere har Kristian Svedahl med fam. bodd i den samme leilighet, og enda senere har Roaldseth -familien og en kontorist på Samvirkelaget bodd i samme leilighet som heter Eggen som senere ble gift med Bjørg Lorentsen, en ekte Hommelviking!

På "Kvestan", de øverste rommene på "Freninga", har det vært varierende beboere, men ikke med så mange barn. På "Kvesten" over Sletaune, har det bodd to forskjellige familier, en fru Solberg og hennes sønn Bjørn, som vi alle vet er blitt en av Vikas kultur - personligheter, og senere bodde i samme leilighet en som var assistent til vår kjære "Fesk -handlar" Fredriksen på "Freninga". Noe spesielt og kontroversielt og langt fra et populært leieforhold, var det som kom i stand under krigen da tyskerne okkuperte noen rom på "Kvestan" for noen piker som skulle "glede" de samme okkupantene----!!!

Slakter- forretningen og kjøttforretningen som ble bestyrt av Kristian Svedahl og Laura Jakobsen, soknet også til Grustaket, og vår kjære pøsemaker Tomas Nilsen med det lune smil, var alltid trivelig og ga oss ungene en god pølsesnabb i ny og ne. Det var moro å se når Tomas fylte pølsene og "snurret", for å fylle den neste pølse. Den som overtok den kunsten, var Torger Pettersen, som vi alle kjenner, da særlig for sitt talent innefor allsidig idrettsutøvelse!

Nabo med Spetsgården, var **J.M.O. Fjeset-gården**. Deres uthus lå vegg i vegg med Spetsgårdens uthus.

Når vi unger ikke fikk spille fotball eller slå ball i grustaket, var "Ola sin ved", arenaen, eller det var sjølveste R.v. 50 som også var fristende innimellom de svært få bilene som den gang gikk. Særlig var "vegen" fristende når "blankisen" hadde lagt seg---! Da kom krokskøyten fram "ja til og med" "panseran" ble brukt --! Fjeset'n hadde også ei "rognbær - teill" som var et yndet "klatre -objekt", noe J.M.O. ikke likte---! Snarveien for trelast -kara som alle Fjeset -folka var, gikk alltid "Smuttet" som lå mellom Meieriet og "Freninga" og der var ungene litt lei med å "skræmme" dem!!

"Da vart dæm skræmt!"

Nabo til Fjeset, var **Karl Skauge og Serina**. De fikk hele 11 unger!! Det var: Solveig, Ragnar, Erling, Øivind, Åse, Valborg, Gerd, Minni, Astrid, Ragnhild og Asbjørn. Asbjørn bor fortsatt i Vika i et trivelig hjem på Mojælet. Karl jobbet på Nygården og drev med impregnering av slippers og telefonstolper med det stoff man i dag er noe skeptisk til. Jeg kan huske at de kara som jobbet der var svart i fjeset når de kom hjem etter endt dag -. Serina og Karl hadde også have med forskjellige saker som kom godt med for en stor familie som deres.

Vis a vis Karl, lå **Meieriet** som hadde en fantastisk livlig trafikk, både sommer og vinter. Det var daglig melkelevering med hest, og på vinteren var det i tillegg levering av is i svære blokker som ble lagt ned i sagflis som skulle kjøle diverse varer på meieriet. For oss unger var det opplevelser "ang mass" i dette livfulle miljø!

Nabo med Meieriet hadde vi en svært respektert mann som vi mener å huske vi var aldri så lite redd. Han var løytnant og hette Fines. Hvorfor vi var litt redd, var at han aldri likte å få fotballen inn

i hagen sin, som kanskje var forståelig. Hans kone var veldig blid og trivelig, syntes vi da hun alltid gikk imellom løytnanten og oss ungene og bila tvisten--!

Når man en gang skulle bevare det eneste huset i Grustaket, nemlig **Fines-gården/Dalum-gården**, skulle man også tatt tak i Fines's flotte stakitt som for oss ungene var et kunstverk, det synes også Fines "himsel"!

Nabo med Karl Skauge, var hun vi kalte "**strekkerska**", hun som nesten aldri gikk ut om dagen -! Ellers i Grustaket hadde vi **Vikas fengsel** som lå i sammenheng med **Matja Skauges hus**. Fengslet var noe vi syntes var skummelt, men det hørte med, og når det hendte at en eller annen ble putta inn, var det slik at de små ører la seg inntil veggen for "å høre etter"!

Petra Jakobsen var en dame som eide et av de store husene, men der var det ingen unger som blandet seg med den øvrige gjengen.

Videre fant man **Losjen** som var et tilhold for de som verken "drakk" eller røykte. Under krigen var losjen et meget stort aktivum, da det generelt var forbudt med organiserte aktiviteter.

Losjen ble også brukt som skole – lokale, både den lille og store sal. Naboen og vaktmester her, var to familier **Solihaug** som hadde 4 barn til sammen.

Videre i den "Den lyckliga gatan", har jeg allerede beskrevet den flotte gule Bykvist – gården som er ende på Grustaket i syd.

De leker som vi praktiserte i Grustaket, er nevnt ovenfor, men det bør også nevnes at "øl-lokk"-kasting, og vepp – på – pinne, var en særdeles hyppig lek hvor mange kunne delta, og det var jo selvsagt at jo flere med, jo artigere og mer spennende var det. Det er ikke til å underslå at Rolf Spets var en kunstner, da særlig i å kaste øl - lokk. Han kan vi huske hadde en egen teknikk etter "opp-kastet" for å "skuve" nedi "grubba".

Vår aktivitet var mangslungent, og innen det politiske liv i tidlig ungdom var selvsagt Framlaget et aktivum. Jeg viser til den stramme lille tropp som er avbildet vistnok en 1. Mai på "Freningsgården": Fra venstre Tomas Fossum (riktignok gjest fra "Gata/Stytje", ble en god venn senere med medlemskap i "IF- gutta" kombinert med "Bromlaget" som samlet brom, flasker og kobber, og som til og med hadde egen fane), Børge Sletaune, Målfrid Jacobsen (senere Bjerkan), Inger Johanne Brandslet (senere fru xxxx), Olav Jacobsen, og forran Astrid Nilsen (senere fru Hald). *(HHV har ikke bildet tilgjengelig, men vil gjerne ha det. K. Hoff)*

Ellers var bakerne og konditoren populære for oss ungene, da det som regel vanket "skrellja" under slike besøk.

Når Adolf og Ludvik Bykvist kom med lass til mjøllageret med sin hest og vogn, var det et spill uten like når Bernt Løvås med sitt lune humør og stive pekefinger fikk "hjelp" av en ungeskokk. Moro var det lell!!!! Du kan skimte heisarrangementet på enden av "Freninga" på "skjelleriet"

Forstå det den som vil, men det som har vært i Grustaket og har bidratt til det som skaper sjel, er borte og blir borte. Derimot, at man

med forsett skal gjøre det verre enn absolutt nødvendig, med radering, er tragisk!

Nb!! En som i dag faktisk sitter sentralt i Vikas byråkrati, gå uttrykk for at hadde det vært flere i byråkratiet med bakgrunn med sin barndom i Vika, ville en dermed helt sikkert ha sans for en annen utvikling, og dermed ville en også ganske sikkert ha sett en annen utvikling i sammenheng med ovennevnte!

Jeg takker for dette innspill og sier: La denne ånd bli plassert der den i framtiden skal være!

Hilsen Børge

Lyckliga gatan (av Anna-Lena Löfgren)

Minnena kommer så ofta till mej
nu är allt borta jag fattar det ej.
Borta är huset där murgrönan klängde,
borta är grinden där vi stod och hängde.

Lyckliga gata du som varje dag
hörde vårt glam,
en gång fanns rosor här där nu en stad
fort växer fram.

Lyckliga gatan du finns inte mer
du har försvunnit med hela kvarter.
Tystnat har leken, tystnat har sången,
högt över marken svävar betongen.
När jag kom åter var allt så förändrat
trampat och skövlat, fördärvat och skändat,

Skall mellan dessa höga hus en dag
stiga en sång,
lika förunderlig och skön som den
vi hört en gång?

Ja, allt är borta, det är bara så
ändå så vill jag nog inte förstå
att min idyll, som ju alla vill glömma
nu är en dröm som jag en gång fått drömma.
Allting är borta, huset och linden
och mina vänner skingrats för vinden.

Lyckliga gatan, det är tiden som
här dragit fram,
du fått ge vika nu för asfalt och
för makadam.

Lyckliga gatan du finns inte mer
du har försvunnit med hela kvarter.
Tystnat har leken, tystnat har sången,
högt över marken svävar betongen.
När jag kom åter var allt så förändrat
trampat och skövlat, fördärvat och skändat.

Skall mellan dessa höga hus en dag
stiga en sång,
lika förunderlig och skön som den
vi hört en gång?

